

Zmiany w prawie w 2026 roku z perspektywy organizacji pozarządowych

AI Act

Kto: wszystkie organizacje pozarządowe

Kiedy: 2 sierpnia 2026 r., częściowo w 2025 i 2027 r.

Trudność we wdrożeniu w organizacji: wysoka

W 2026 r. wchodzi w życie większość przepisów tzw. AI Act (Rozporządzenia UE 2024/1689). Pewna część przepisów AI Act zaczęła obowiązywać w 2025 r.

Zasadniczą datą rozpoczęcia stosowania rozporządzenia pozostaje 2 sierpnia 2026 r., kiedy mają zacząć obowiązywać przepisy dotyczące systemów wysokiego ryzyka, stanowiące kluczową część AI Act. Jednakże w projekcie *AI Omnibus* z 19 listopada 2025 r. (COM(2025) 836 final), będącym elementem pakietu *Digital Omnibus*, zaproponowano odroczenie stosowania przepisów dotyczących systemów wysokiego ryzyka oraz systemów generujących treści syntetyczne do 2027 r. Przyczyną są m.in. opóźnienia państw członkowskich, w tym Polski, w wyznaczaniu organów nadzorczych i jednostek oceny zgodności oraz brak wytycznych dotyczących systemów wysokiego ryzyka.

Dla organizacji społecznych wejście w życie Rozporządzenia oznacza konkretne nowe obowiązki prawne:

- Nowa rola NGO – „podmiot stosujący” (Deployer): większość organizacji nie tworzy własnych systemów AI, lecz używa istniejących. Jako stosujący, NGO ponosi odpowiedzialność za to, jak narzędzie działa w praktyce.
- Obowiązek przejrzystości: jeśli organizacja używa AI do kontaktu z ludźmi (np. chatboty) lub generuje treści (obrazy, teksty w kampaniach), musi jasno informować, że użytkownik ma do czynienia z maszyną lub treścią wygenerowaną sztucznie.
- Zakazane praktyki (już obowiązują): całkowity zakaz stosowania systemów, które manipulują zachowaniem, wykorzystują słabości grup wrażliwych (np. osoby starsze, dzieci) lub służą do „scoringu społecznego”.
- Wymóg kompetencji (AI Literacy): organizacje są zobowiązane do zapewnienia, by pracownicy i wolontariusze obsługujący narzędzia AI mieli odpowiednią wiedzę na temat ich działania i zagrożeń.

Wdrażanie sztucznej inteligencji w trzecim sektorze wiąże się z konkretnymi ryzykami prawnymi i etycznymi. Jako podmiot stosujący (deployer), NGO odpowiada za:

- **Brak transparentności:** wykorzystanie np. technologii deepfake w kampaniach społecznych lub chatbotów bez wyraźnego oznaczenia „To jest AI”

jest naruszeniem przepisów. Odbiorca musi mieć pewność, czy komunikuje się z człowiekiem, czy z algorytmem.

- **Dyskryminację algorytmiczną:** automatyzacja np. selekcji - jeśli system faworyzuje określone grupy (np. ze względu na płeć lub miejsce zamieszkania), a organizacja nie zapewni nadzoru ludzkiego, ponosi ona pełną odpowiedzialność za "stronniczość" narzędzia.
- **Deficyt kompetencji (brak „AI Literacy”):** dopuszczenie pracowników do obsługi zaawansowanych systemów bez szkolenia z zakresu ryzyk.

Naruszenie przepisów Aktu o AI wiąże się z dotkliwymi karami finansowymi, które mogą wynieść nawet **do 35 mln euro lub 7% rocznego obrotu** organizacji, zależnie od powagi uchybienia. Dla sektora NGO szczególnie ryzykowne są sankcje za brak nadzoru ludzkiego nad systemami wysokiego ryzyka oraz stosowanie praktyk zakazanych, takich jak dyskryminujący scoring społeczny.

Uwaga na odpowiedzialność cywilną! Należy również pamiętać, że odpowiedzialność NGO nie kończy się na karach administracyjnych. Osoba poszkodowana przez działanie systemu AI ma prawo dochodzić odszkodowania przed sądem na zasadach ogólnych.